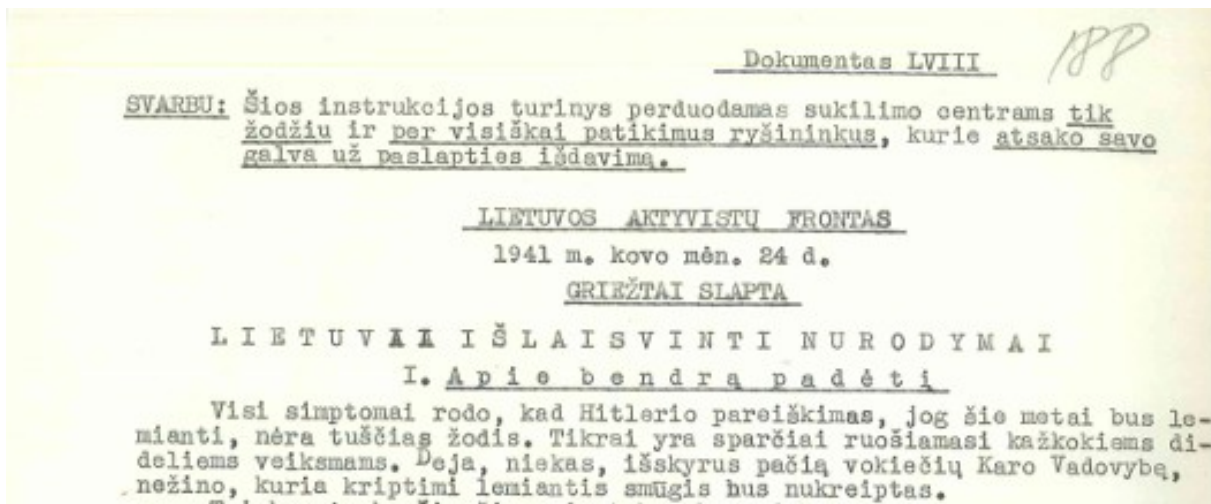

Pažinkime K.Škirpą iš jo paties dokumentų

Andrius Kulikauskas, Lektorius, VGTU Filosofijos ir komunikacijos katedra

Vilniaus savivaldybė kviečia visus į aptarimą „Ar reikėtų pakeisti Kazio Škirpos alėjos pavadinimą?“, kuris vyks antradienį, lapkričio mėn. 29 d., 18 val., Didžioji g. 31, Vilniaus Rotušės Kamerinėje salėje. Šį klausimą Vilniaus tarybai kėlė jos narys Mark Adam Harold. Aptarimą ves tarybos narys Darius Kuolys. Dalyvaus istorikai Rimantas Miknys, Antanas Kulakauskas, Alfredas Rukšėnas, Simonas Jazavita, rašytojai Antanas Jonynas, Sergėjus Kanovičius, žurnalistas Vidmantas Valiušaitis ir VŠĮ „GO Vilnius“ vadovas Darius Udrys.

Šia proga prasminga skaityti ir viešinti Lietuvių Aktyvisto Fronto vado, 1941 m. sukilėlių paskelbtos nepriklausomos Lietuvos ministro pirmininko K.Škirpos veiklos apžvalgą [Kovok! Pastangos gelbėti Lietuvą 1939-1941](#) ir [110 jo surinktų dokumentų](#).

Apmąstyta jo veikla vardan dabartinės Lietuvos, 1) nepriklausomos ir 2) be žydų. Juk tai buvo K.Škirpos du pagrindiniai tikslai, kaip jisai rašė 1941 m. kovo mėn. 24 d., Berlyne, datuotame dokumente, [Lietuvai Išlaisvinti Nurodymai](#). Šis dokumentas, kurį K.Škirpa laikė savo seife ir davė ryšininkui M.Naujokaičiui išmokti mintinai, buvo visų pats slapčiausias, mat jame išdėstė nuo nacių saugomą paslaptį, jog lietuviai skelbs nepriklausomybę, net ir naciams nesutikus. Užtat ypatingai atsakingai skamba jo nurodymas ta pačia proga išvaryti žydus, juk tai nusikaltimas prieš žmoniją, mūsų laikais vadinamas etniniu valymu, bet ir anais netolimais laikais suvokiamas, kaip baisenybė.

"Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. [...] Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti."

Artėjant išsilaisvinimo valandai iš sovietiškaikomunistinio teroro ir žydijos išnaudojimo, reikia visomis įmanomomis priemonėmis suintensyvinėti aktyvistų sąjudžio veikimą Lietuvoje, kad pribrendinus visą lietuvių tautą idejiniai ir ją parengus organizaciniai lemiančiam aktui, nuokurio priklausys Lietuvos likimas.

Idejiniam lietuvių tautos pribrendinimui reikalinga sustiprinti antikomunistinę ir antižydišką akciją ir skleisti besąlyginiai minti, jog rusų-vokiečių ginkluotas susikirtimas tikrai įvyks, kad raudonoji rusų armija bus greitai iš Lietuvos išvyta ir kad Lietuva vėl taps laisva ir nepriklausoma valstybė. Labai svarbu šia proga nusikratyti ir nuo žydų. Todėl reikia krašte sudaryti tokią tvankią prieš žydus atmosferą, kad nei vienas žydas nedrįstų ir minties prileisti, jog Naujoje Lietuvoje jis dar galėtų turėti bent minimalinių teisių ir bendrai pragyvenimo galimybių. Tikslas - priversti visus žydus bėgti iš Lietuvos drauge su raudonaisiais rusais. Juo jų daugiau šia proga iš Lietuvos pasišalins, tuo bus vėliau lengviau baigti nuo žydų nusikratyti. Savo laiku Vytauto Didžiojo suteiktas Lietuvoje žydams svetingumas atšaukiamas visiems amžiam už jų nuolatiniai pasikartojanti lietuvių tautos išdavimą jos engėjams.

Kolei Vilniuje bus nesutarimų dėl K.Škirpos alėjos pavadinimo, tolei bus progų jautriai sąžinei pamąstyti, kaip jo sugalvotu pasveikinimu "Kovok!" susipynė kova dėl nepriklausomybės ir kova prieš Lietuvos žydus, susikryžiavo jo asmens dorybės ir tautų nelaimės. Juk pačiame šūkyje galime įžvelgti jo asmeninį kuklumą, meilę Lietuvai ir norą uždegti tautiečius savo įkvėpiančiu atsidavimu. Vietoj kad sveikintis "Heil Hitler!", lietuviai turėjo, pakėlę dešinę ranką, atsiduoti ne vadui ("Šlovė Škirpai!") o drąsinti vienas kitą bendrai kovai: "Kovok!" Ši "mūsų šūkį" jisai mini savo projekte, [Dok.XXXV, "Į talką naujosios Lietuvos kurti!"](#), kurį 1940 m. liepos mėn. 22d. paruošė nacių partijos analitikui Peter Kleistui.

Tat visi skubiai stokime į aktyvistų frontą Tėvynės išlaisvinti.
Mūsų priesaika - nepaliaujama kova komunizmui ir rusų okupantams, ligi mirties ištikimybė lietuvių aktyvistų frontui, viskas Tėvynės laisvei ir nepriklausomybei atgauti.
Mūsų ženklas - emaliuotas trijų tautinių spalvų trikampis, išduobtas į viršų, su nario numeriu antroje pusėje.
Mūsų sveikinimasis - pakeliant dešiniąją ranką ir tariant žodį "Kovok!".

Į kovą einame ne vieni. Pagalbos ranką mums išties milijonai mūsų idejos draugų, Vokietijos nacionalsocialistų, kovojančių už naują, tolimesnę Europos pertvarkymą. Todėl pergalė yra tikra ir greita.
Teskamba nuo šiandien kovo trimitai per visą kraštą, teatgyja mūsų protėvių ir pirmųjų savanorių didvyriškoji dvasia. Ji nugalės svetimą jungą ir atstatys laisvą Lietuvą.

AKTYVISTŲ FRONTO
VYRIAUSIOJI VADOVYBĖ

Išvystame kitą K.Škirpos dorybę, pirmiausiai išsiaiškinti su naciais, kas priimtina, kaip antai sąvoka "Naujoji Lietuva" arba tame pačiame projekte pirmą kartą minimas "Lietuvių aktyvistų frontas". Jis užtat buvo pasiruošęs savo tautiečius tinkamu metu iškilmingai apšviesti. Šūkiu "Kovok!" už Naująją Lietuvą jisai užbaigė savo kalbą, [Dok.XXXVI](#), 1940 m. rugpjūčio mėn. 14 d., apleidžiant Lietuvos pasiuntinybę Berlyne.

Mes čia, maža saujelė lietuvių, kovojome iki paskutinės minutės už Nepriklausomos Lietuvos vėliavą, o dabar, sustoję petys į petį, ryžkimės kovoti už Nepriklausomos Lietuvos išlaisvinimą.
Tebūnie ši maža nepriklausomų lietuvių saujelė Naujosios Lietuvos portparolė ir tikroji jos tvirtovė, o jos kiekvienas narys - garbingas Naujosios Lietuvos kovotojas.

Mūsų šūkis - K o v o k ! ! !
Tegyvuoją Naujoji Lietuva ir laisvoji lietuvių Tauta!

Berlynas, 1940 m. rugpjūčio m. 14 d.

Naujoji Lietuva, tai dalis Hitlerio skelbiamos Naujosios Europos, kurioje K.Škirpa vylėsi, kad naciams būtų priimtina ir netgi naudinga, kad Lietuva būtų nors kiek nepriklausoma, kaip kokia Slovakija. Jisai suprato, kad Naujojoje Lietuvoje žydams vietos nebus. K.Škirpa pasižymėjo šaltu mąstymu, strateginiu apsisprendimu tautai sunkia akimirka. Nuo pat pradžių jisai suvedė, jog karo pradžia tai ne tik puiki proga ko daugiau žydų išvaryti, bet kas svarbiausia, išjudinti vangumu pasižyminčius lietuvius imtis ginklo. Juk K.Škirpa kaip retas lietuvis nedviprasmiškai prabilo prieš sovietų okupaciją, tuo tarpu Lietuvos Aide galybe straipsnių įamžinta, kaip Prezidentui A.Smetonui pabėgus, Justą Paleckį ir liaudies vyriausybę sveikino seimas, kariuomenė, šiauliai, savanoriai, veteranai, kooperatyvai, krikščionys demokratai, socialdemokratai, pavasarininkai ir verslininkai. Jau po visko užmirštame, kad lietuvių daugumai labiau tiko sovietai, kaip naciai, juk pastarieji 1939 m. nuo Lietuvos atplėšė Klaipėdos kraštą. Manau, okupacijai ryškėjant mes lietuviai patys savęs gėdijomės, užtat išskyrėme žydus, kaip svetimus, kaip atpirkimo ožius.

K.Škirpa atjausdavo kitus. Jisai Berlyne prieš nacius užstodavo pasiuntinybės spaudos attache, fotografą žydą H.Flašenbergą, ir padėjo jam įsidarbinti Kaune. K.Škirpa suprato, kad dauguma Lietuvos žydų nebuvo komunistai. Slapta grįžęs iš Kauno, 1940 m. liepos mėn. 1 d. jisai ilgame laiške, Dok.XI, Lietuvos pasiuntiniams J.Šauliui, S.Lozoraičiui, P.Klimui ir B.Balučiui pastebėjo:

Vieninteliai kas dar jaučiasi neblogai, tai yra žydai. Kad jų tarpe buvo ir atsirado dabar labai daug komunistų yra savaiame suprantama. Bet apart to, prisibijodami Reicho, daugelis žydų, iš esmės gal ir ne komunistinio nusistatymo, velyja geriau dėtis su Sovietų Rusija ir pasiduoti komunizmui.

tu, jog Reichas tam tuo tarpu nepasipriešino, visa mūsų galvojančioji visuomenė jaučiasi beviltiškai. Visi su didžiausiu kartumu stebi įvairius naujosios vyriausybės žygius krašto komunistinimo linkme, bet nema- to jokios galimybės tam piktai kaip nors pasipriešinti. Skaito, kad būtų stačiai savižudystė drįsti reikšti bet kokios opozicijos, kadangi viskas išsyk būtų užsiopinta gal net žiauriausiu būdu. Todėl visi pasidarė pavy- vūs ir laikosi tyliai, pasiduodami likimui. Nežiūrint tokio pasyvumo ir baimės piktam bile kiek pasipriešinti, laukiama diena iš dienos įvairių areštų mūsų visuomenės veikėjų ir buv. valdžios aukštųjų pareigūnų tarpe už praeities laikų veiklą. Būnant nesensai Kaune, teko girdėti iš įvairių rimtų šaltinių, kad Vidaus Reikalų Ministerija ruošia sąrašus asmenų, kur- rie turės būti areštuoti ir patraukti atsakomybėn, tik kiekvienas klaū- sia savęs kada ir už ką. Praktiškai betgi iki paskutinio laiko skaitlin- gesnių suėmimų ir areštų dar nebuvo įvykdyta. Taip pat teko girdėti, kad ruošiamasi konfiskuoti turtą pabėgusių ir užsienius buv. valdžios pareigū- nų ir šiaip asmenų. Ypač prisibijoma eventualių deportavimų į Sovietų Ru- sijos gilumą.

Vieninteliai kas dar jaučiasi neblogai, tai yra žydai. Kad jų tarpe buvo ir atsirado dabar labai daug komunistų, yra savaime suprantama. Bet apart to, prisibijodami Reicho, daugelis žydų, iš esmės gal ir ne komu- nistinio nusistatymo, velyja geriau dėtis su Sovietų Rusija ir pasiduoti komunistui. Todėl įvairiose gatvių eisenose pirmoje eilėje dalyvauja žy- dai ir reiškia simpatijas Sovietų Rusijai, visiškai pamiršdami, kad dar- vaker laizė lietuvių padus, reikšdami Lietuvai lojalumą už jos libera- liškumą žydų atžvilgiu. Žydų pataikavimui rusams lietuvių visuomenė, sa- vaine suprantama, piktinasi ir iš dienos į dieną vis daugiau užsikrečia antisemitizmu juo labiau, kad žydai, pabrėždami savo ištikimybę Sovietams dažnai lietuvius, ypač buv. valdžios pareigūnus, viešai užgaulioja ir ne- užsiima denonsiacijomis. Laisvomis valandomis Kauno didesniųjų gatvių trotuarais švaistosi beveik tik žydai, tuo tarpu kai lietuviai stengiasi kukliai sėdėti pas save namuose. Rusų kalba yra vėl virtusi pas žydus ru- siško patriotizmo išraiška, kaip tai buvo eoristiniais laikais. Didėjęs lietuviuose antisemitizmo jausmas turėjo jau ir praktiškų pasireiškinų. Nepersenai Marijampolėje vienas žydas, susiginčijęs dėl kaž ko su vienu mūsų kareivių, užgavo šį pastarąjį, spirdamas jį koja. Tai pastebėjo ke- leta lietuvių darbininkų, dirbusiu arti vietos, kur minėtas incidentas atsitiko. Darbininkai už kareivį užsistojo, žyda gerokai apmušdami. Su- bėgus kitiems žydams savo tautietį gelbėti, kalbamas incidentas išsiplė- tė į žydų pagromą visoj Marijampolėj ir pasibaigė išdaužymu langų visose žydų krautuvėse ir namuose.

Kai dėl komunistų organizuojamų mitingų, tai į juos noriai lankosi irgi tik žydai, tuo tarpu kai lietuviai darbininkai, išskyrus jų komuni- stinės dalies, daugumoje ateina tik sulyg įsakymo ir jaučiasi stačiai ne- leimingais, kad tokiuose mitinguose turi dalyvauti. Deja, dalyvauja, pri- sibijodami, kad bus pašalinti iš darbo, jei nepaklausytų įsakymo dalyvau- ti mitinguose. Nors daugelis faktų rodo, kad tautiškis susipratimas pla- čiose mūsų masėse dar nebuvo įleidęs pakankamai giliai savo šaknų, bet- pergreitas komunizmo forsavimas ir sovietų garbinimas iš pusės komunisti- nio judėjimo vadų iššaukė dargi mažai apsišvietusiuose ir tautiniai susi- pratusiuose lietuvių darbininkuose tautinės savigerbos jausmą. Lietuviai atrodo, pradeda suprasti, jog po komunizmu ir skleidžiamų darbininkų ly- gybės ir tarptautinio solidarumo lozungų skraiste slepiasi ne kas kita, - kaip gryniausias rusų imperializmas, siekias lietuvių tautą, kaip tokią iš naujo paglemžti, kaip buvo caro laikais. Todėl tenka girdėti iš lietu- vių darbininkų tarpo balsų, kad į mitingus, žydų vadovaujamus, jie jokio- noro neturi eiti, o jei jau būtina juose reikalinga dalyvauti, tai rei- kalaujama, kad jie būtų tikrai lietuviški ir juose būtų daugiau kalbama- apie Lietuvos laisvą, lietuvių darbininkų garbavį, bet ne keliaklupčiuo- jama prieš Sovietus ir Raudonąją Armiją, kaip tat daro žydai.

Teke girdėti, kad ir dabartinė Vyriausybė yra nepatenkinta ir gėdi- nasi, kad žydai perdaug sau paveldija kalbėti lietuvių plačiųjų masių var- du ir perdaug garbina Maskvą, užsimiršdami, jog valgo ne rusų, bet Lietu- vos duoną ir yra Lietuvos piliečiai.

K.Škirpos tautinė vaizduotė leido jam įžvelgti, kad komunistų organizuojamuose mitinguose lietuviai dalyvauja neširdingai, o žydai širdingai. Savo žodžiais, "dar vakar laižė lietuvių padus", jisai, matyt, atskleidžia savo išankstinį įtarimą, jog žydai bus ištikimi Lietuvos santvarkai nė kiek neilgiau nė patys lietuviai. Jam krito į akį žydų nenuoseklumas, kai jie pradėjo užgaulioti buvusius Lietuvos pareigūnus. Ogi jis pats nuosekliai kritikavo Prezidentą Antaną Smetoną nuo 1939 m. kai pastarasis atsisakė Vilnių jėga atsiimti iš nacių Vokietijos užpultos Lenkijos. Gal dėl to K.Škirpa galėjo Lietuvos labai vienoje deklaracijose remtis Prezidento autoritetu ir kitose ant jo suversti visas tautos nelaimes. Iš tikrųjų, judviejų santykis turėjo būti sudėtingas, nes K.Škirpa buvo bene vienintelis Lietuvos karininkas gynęs Lietuvos demokratiją ir pasipriešinęs 1926 m. pučui, kuriuo A.Smetona tapo Lietuvos autokratu. Lietuvių aktyvistų fronto pavadinimas savo "aktyvumu" prieštaravo A.Smetonos "pasyvumui" ir telkė jo priešininkus, voldemarininkus, krikščionis demokratų ir social demokratų, ankščiau susibūrusius į Lietuvių aktyvistų sąjūdį. Deja, K.Škirpa neįvertino A.Smetonos toliaregiško požiūrio, jog svarbi ne karo pradžia, o jos pabaiga, kai teks sėdėti prie taikos stalo, kaip kadaise A.Smetona sėdėjo Versalyje su Augustinu Voldemaru bei Lietuvos žydų atstovais Simonu Rozenbaumu ir Maksu Soloveičiku.

Parašęs ilgą laišką Lietuvos pasiuntiniams, K.Škirpa jau kitą dieną, 1940 m. liepos mėn. 2 d., pasikvietė pietų minėtą nacių "spyriuoklę" Peter Kleistą. Pastarąjį domino lietuvių laikysena karo atveju. Užtat manau, kad būtent K.Škirpa siūlė P.Kleistui žydų išvaymą ir ne atvirkščiai. 1940 m. liepos mėn. 15 d., kada Lietuva dar net nebuvo sovietų aneksuota, o tik okupuota, K.Škirpa jam įteikė [Dok.XXXIV, "Atsišaukimas į lietuvių tautą"](#), kuriame nauja Lietuvos vyriausybė prisistatydamą pareiškia:

Be to lietuvių tauta bus apvalyta nuo svetimiosios rasės, kuri per šimtmečius savanaudiškai čiulpė lietuvių prakaito ir puslėtų rankų darbo vaisius, kaip dabar, taip ir priespaudos laikais praeityje Lietuvą visados ir visados išduodavo. Kaip žydai atsilygino lietuvių tautai už jos svetingumą ir humaniškumą, kiekvienas galėjo per paskutiniąją rusų raudonosios armijos okupaciją pakankamai persitikrinti. Tai, ką šie krikščioniškųjų tautų siurbėlės iš lietuvių tautos praeitais laikais išlupė, turi būti lietuvių tautai, ypač jos bėdniešiams sluoksniams - rankos ir žemės darbininkams - kaip daugiausiai Juos nuskriaustais, įstatimdavystės keliu grąžinta atgal bendram lietuvių tautos labui.

Štai K.Škirpos sumanyta godumo sėkla, kuri po metų davė siaubingą vaisių kada šaunūs, drasūs, šviesūs Lietuvos šalininkai - kaip antai karininkas Stasys Kviecinskas, karo lakūnai Kazys Šimkus, Bronius Norkus ir policininkas Vytautas Reivytiš - skatino bėdniešius sluoksnius šaudyti beginklius žmones. Vadų šaunumą byloja, kad ir Nidoje pastatytas paminklas įamžinantis karo lakūno, sklandymo klubo steigėjo, 1934 m. ir 1941 m. pučų dalyvio, žydų išžudymo puoselėtojo Jono Pyragiaus įsimintiną skrydį.

Šį atsišaukimą turėjo pasirašyti visi būsimosios vyriausybės ministrai, įskaitant Tautiniai-Nacionalinio Auklėjimo ir Propagandos Ministras. Lietuvių Aktyvistų Fronto propagandos komisijos pirmininku K.Škirpa paskyrė tam itin tinkamą pavardę turintį Bronį Railą, kurį pernai vasarą už nuopelnus Kaunui ir Lietuvai iškilmingai perlaidojo Rašytojų panteone Petrašiūnų kapinėse. Juk skaitant iš dešinės į kairę, kaip kad žydai skaito, Raila yra "a liar", kas anglų kalba reiškia "melagis". O jeigu rimčiau, Bronys Raila buvo savotiškai jautrus ir dorovingas, taip kad jisai galiausiai išstojo iš LAF kai K.Škirpa atmetė jo atsišaukimą Lietuvos kultūrininkams, kaip nepakankamai kovingą, ir pats parašė B.Railos stiliui visiškai nepriimtina Dok. L, "Žodis Kultūros Kūrėjams". Štai [pirmas](#) ir [antras](#) puslapiai.

Beveik visi dvidešimt K.Škirpos sumanytų atsišaukimų puoselėjo neapykantą Lietuvos žydams. K.Škirpa suprato, kad propaganda yra profesionalų darbas, tad jisai LAF pinigus skyrė B.Railai ir kitiems, kad jie rašytų juos, ir taip pat ryšininkams, kurie savo gyvybę statė į pavojų, kad jie pasiektų Lietuvą. K.Škirpa rašo prisiminimuose, kaip jis pasirūpino pasiuntinybės pinigus avansu išmokėti darbuotojams atlyginimus ir tuo pačiu iš jų nurėžti dalį, kaip paramą LAF fondui. Šiuos klausimus jis atvirai išdėstė [savo laiške, 1941 m. balandžio 15 d.](#), Lietuvos įgaliotam ministeriui Vašingtone, Povilui Žadeikiui. "Šia proga dar noriu Tamstą painformuoti, jog iki šiol aš vengiau piniginių reikalų kreiptis į vokiečius, nei paskolos nei kita forma. ... Tat iki to, manau, žūt būt turiu vengti jų piniginės paspirties, kad nepasidaryčiau jų belaisviu..." (LCVA, f. MK-9, a.1, b.6, l.110)

Šia proga noriu dar Tamstą painformuoti, jog iki šiol aš ven-
giau piniginiu reikalu kreiptis į vokiečius, nei paskolos nei ko-
kia kita forma. Dėl sekančių sąmetimų: pirma, - nésu tikras ar vokie-
čiai mano pokį prašymą patenkintų; antra - nenoriu jaustis jų pa-
pirktas; trečia - noriu būti visais atžvilgiais laisvas nuo byle
kokių varžtų iš vokiečių pusės. Kol nésu iš jų gavęs pinigų, tol tu-
riu laisvas rankas ir galiu su jais kalbėtis Lietuvos reikalais,
kaip nepriklausomas politikas. Šią laisvę yra ypač svarbu turėti da-
bar, kada politinį meginį čia mezgu su prideramu intensyvumu ir ga-
li iš vokiečių pusės būti mums statomos sąlygos. Tiesa, iki šiol iš
jų pusės dar nieko panašaus nésu girdėjęs, bet su tokiuo eventualu-
mu tenka skaitytis. Kol kas neoficialiuose zondavimuose statau 100%
lietuvišką tezę, t.y. visiškai laisvos ir nepriklausomos Lietuvos at-
statymo tezę. Atrodo, jog mano vokiški prieštaliai to visai nesibijo.
Bet sunku iš kalno atspėti, ką dar jie galėtų pasakyti paskutiniu mo-
mentu. Tat iki to, manau, žut-būt turiu vengti jų piniginės paspirties,
kad nepasidaryčiau jų belaisvių...

Kita K.Škirpos dorybė buvo, kad jisai atsiklausdavo kitų, o ypac vyriausių Lietuvos diplomatų. 1941 m. gegužės mėn. 10 d., [Stasys Lozoraitis palaimino](#), "[Žydiškas atsišaukimas](#) tegul sau eina. Jeigu po to, kai 3 milij. lietuvių užrakino į kalėjimą, nukentės ir kiek nekaltų žydų, žemės drebėjimo nebus, pasaulis nesugrius." (LCVA f.668, a.1, v.734, l.199) 1941 m. gegužės mėn. 12 d., [Petras Klimas apsvarstė ir supeikė](#): "Atsišaukimų projektai visi geri, tik reikėtų pataisyti kalbą ir ją išlyginti, nes nepatogu kreiptis į tautą kiek šlubuojančiais posakiais. ... atsišaukimo tonas ir tezes yra per švelnios. Bet tai nereiškia, kad toks atsišaukimas būtų tikrai reikalingas. Geriau bus jo neleisti, bet atėjus valandai viską vykdyti šimtą kartų griežčiau." (LCVA f.MK-9, a.1, v.2, l.499-501)

3) Atsišaukimo projektai visi geri, tik reikėtų pataisyti kalbą ir ją išlyginti, nes nepatogu kreiptis į tautą kiek šlubuojančiais posakiais. Manęs nešokuoja nei įspėjimas žydams, nes tie parazitai parodė kas jie tėra buvę net tokiame krašte kaip Lietuva, kur niekas jiems nekliudė gyventi ir pogromų nedarė. Jei tarp žydų yra dorų piliečių, tai vistiek ir tie dorieji piliečiai gimdė rusofilus ir svajojo apie rusų imperiją. Žydai galėjo gyventi pas mus nuošaliai, bet jie panoro kištis į mūsų gyvenimą, tad tegu žino, kad jie pasidarė mūsų neprieteiliai ir kenkėjai. Čia nėra kokio antisemitizmo, o tik apsigynimo priemonė prieš elementą, kuris naudojasi svetima jėga savo parazitiškoms savanaudiškoms vakchanalijoms išdarinėti. Tai yra bauriausia forma de l'abus de droit d'asile. Tik reikia išbraukti posakį, kad Vytautas juos k v i e t ė, nes jis jų nekvieta, o tik leido iš Vokietijos varomiems pas mus apsigyventi tam tikromis sąlygomis. Tu sąlygų jie šiaudien nesilaiko et tant pis pour eux! Kad dėl to gali kentėti daug niekuo nekaltų, nieko nepadarysi: ar gali tie nekaltieji garantuoti, kad jie neprigimdys vaikų rusapalaikių ir visokių komunistų nenaudėlių? Kartą jie mus šitaip sumaltretavo, reikia kad nebūtų bendrai tokios sėklos Lietuvoje. Pusiau priemonės čia tik leis atsirasti tarp jų melagių ir hipokritų, kurie tik išsisukinės. Žydai po šito eksperimento turi būti išmesti iš Lietuvos gyvenimo, nes jie mums paskelbė savo ~~me~~ kovą, užuot pasilikę nuošaly šios mūsų nelaimės metu. Tokio bauraus elgėsi žydai neparodė nei Vokietijoje, nei jokiam kitame krašte. Todėl Lietuvoje jie nusipelnė daug griežtesnių sankcijų negu kitur. Ir tai neturi būti slepiama. Ar yra matyta kur nors Vokietijoje, kad žydai atsisėstų ant areštuoto kunigo ir tyčiotųsi tuo būdu iš visos lietuvių tautos? Ar buvo kada nors Vokietijoje, kad žydai komisoriautų ir savo rusiškumą skleistų, kaip jie daro pas mus? Tai taip jie supranta mūsų asylum? Iš to darau išvadą, kad atsišaukimo tonas ir tezes yra peršvelnios. Bet tai nereiškia, kad toks atsišaukimas būtų tikrai reikalingas. Geriau bus jo neleisti, bet atėjus valandai viską vykdyti šimtą kartų griežčiau. Galim ta tema tuo tarpu ir patylėti. Aš preferuoju aktus.

Iš K.Škirpos dorybių akivaizdu, jog žydų išvartymas buvo ne vokiečių, o mūsų lietuvių tautos valios reikšmę sumanymas. Juk nacių okupuotoje Lenkijoje žydai merdėjo getuose. Anot istorikų, Adolfas Hitleris tikrai 1941 m. rugsėjo mėn. ryžosi žydų išžudymui, kuomet voldemarininkų dėka jų išžudymas Lietuvoje jau buvo įsibėgėjęs. Lietuvos provincijoje jau visi žydai buvo sušaudyti kada 1942 m. sausio mėn. Vansee konferencijoje Holokausto vykdytojai susirinko apsvarstyti "galutinį sprendimą".

Visgi, K.Škirpa laikėsi "krikščioniškos dorovės", kaip kad parašyta LAF programoje. O tai suprastina, kaip "Nežudyk!", verčiau baidyk, varyk. O voldemarininkai suprato, jog tai negyvenimiška, kaip ir suprato, jog naciams nepasigerins skelbdami Lietuvos nepriklausomybę. Jie apėjo K.Škirpą ir patys susidėjo su vokiečių saugumo tarnyba SD. Jono Pyragiaus vadovaujami 1941 m. liepos mėn. 23-24 d. surengė pučą būk tai prieš Lietuvos laikinąją vyriausybę, bet iš tikrųjų prieš Kauno karo komendantą Jurgį Bobelį, nes [jisai trukdė jiems išžudyti Lietuvos žydus](#).

K.Škirpa ypač gerbė Lietuvos pogrindininkus. Kauno studentų koalicijos vadovas Pilypas Žukauskas - Narutis rašė savo prisiminimuose ([ps.170](#)), "Nelabai buvome patenkinti ir iš Berlyno LAF ateinančiomis proklamacijomis, kurių mes išviso nenorėjome. Bronius Stasiukaitis vis sakydavo, "Keista, Berlyno draugai mano, kad mes neraštingi!..." K.Škirpa suprato, kad jo propaganda, jo "tautinis auklėjimas" yra nereikalingi.

Lietuvos išlaisvinimo plane (Žiūr. Dokm. XLIV) buvo numatyta apart paties sukilimo paruošimo dar išvystyti platesnę slaptą propagandą okupuotoje Lietuvoje, kad dvasiniai pribrendinus tautą tam lemtingam žygiui. Bet sukilimo ruošimo darbas greitai parodė, kad tai buvo visai nereikalinga: sakydamas lemtingam aktui pribrendino mūsų tautą pati sovietiškoji santvarka ir nežmoniškos okupanto ir jo žydiškųjų talkininkų teroras. Atbulai, LAF vadovybė gaudavo iš Lietuvos pagėdavimą jokios slaptos literatūros į kraštą nesiųsti. Todėl nuoto ir buvo susilaikyta. Tebuvo iš LAF vadovybės pusės paplatinta krašte tik biuletenis "Iš bolševistinės vergijos į Naują Lietuvą", su Lietuvos pasiuntinių protestais. Beto, porą savaitių prieš rusų - vokiečių karo pradžią dar buvo paleistas atsišaukimas, nukreiptas specialiai prieš žydus. Tai buvo padaryta kad iš anksto išpėjus juos, jei Naujoje Lietuvoje jiems gyvenimo nebebus. Tuo būdu norėta žydus išpėti, kad būtų jų pačių gyvybės gelbėjimo sumetimais tiksliau iš anksto arba nors kartu su rusų raudonąja armija iš Lietuvos pasitraukti. Šio atsišaukimo buvo paleista apie 500 egzempliorių ir jis paplatintas tik pasienio srityje. Jo nuorašas čia pridėdamas (Žiūr. Dokm. LXIV).

Tai kaip ir vienintelė vieta jo prisiminimuose, kur jisai mini žydus, nors LAF propagandoje jie yra pagrindinis neapykantos taikynys. Iš šios ištraukos matyti, kad jisai žinojo, Lietuvoje jų laukia baisus likimas. Prisiminimuose jisai šiaip žydų nemini, tuo tarpu vos ne visus lietuvius kaltina ir peikia. Aišku, kad visa LAF propaganda prieš žydus buvo šlykštus melas, kuris, deja, mus veikia iki šių dienų, tarsi Lietuvos žydai būtų buvę kažkuo nusikalte. B.Raila, pats niekad žydų neatsiprašęs, 1995 sausio mėn. 11 d. rašė Atgimime, jog vis dar negirdėti, kad žydai būtų lietuvių atsiprašę! O 2015 m. rugsėjo mėn., Kultūros baruose, Eglė Wittig-Marcinkevičiūtė jo mintį pakartojo, kad "iš žydų bendruomenės iki šiol negirdėti nė vieno oficialaus ar neoficialaus balso, kuris apgailestautų ar atsiprašytų dėl

"neproporcingai didelio" žydų dalyvavimo sovietų struktūrose 1940-1941 m., šioms naikanant Lietuvos valstybę." Nesąmonė, kad saugumiečiai, kurie savęs iš viso gal net ir nelaikė žydais, būtų veikę žydų tautos ir jos labui, ar galėję ją atstovauti. Tuo tarpu lietuvių tautos valios reiškėjai K.Škirpa, S.Lozoraitis, P.Klimas ir S.Raštikis Lietuvos vardu ir mūsų tautos labui laimino nusikaltimus prieš žmoniją.

Matosi, kad K.Škirpa nuo 1941 m. gegužės mėn. vidurio nebekurstė neapykantos prieš Lietuvos žydus. Deja, LAF propaganda suveikė. Laikinais ministro pirmininko pareigas einantis Juozas Ambrazevičius, Zenonas Ivinkis, Juozas Girnius ir Jonas Virbickas suredagavo [pirmą laikraščio Į Laisvę numerį](#), kuriame K.P. (Kapitono Pyragiaus?) vedamajame skatinama pasigailėti lietuvių parsidavėlių, tuo tarpu žydai (vaikai, moterys, senukai) ir bolševizmas yra vienas ir tas pats neperskiriamas dalykas. Šis numeris buvo platinimas Vilijampolėje pogromo metu. Kauno LAF sulaukė kelis tūkstančius Lietuvos žydų ir Lietuvos laikinoji vyriausybė nurodė juos laikyti koncentracijos stovykloje, Kauno VII forte. Liepos mėn. 4-6 d. Kauno karo komendantas Jurgis Bobelis neprieštaravo esesininko Karl Jegerio įsakymui ir leido voldemarininkams kapitonams vadovauti maždaug 3,000 žydų ir lietuvių komunistų sušaudymui be jokio teismo.

Šiuos įvykius privalo vertinti valstybininkas, karininkas ar dvasininkas, ir ne jokia administratorė, kaip save vadina Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo vadovė Birutė Teresė Burauskaitė, nė joks eilinis istorikas. Juk tikrai žmogus suvokiantis, kada dera paaukoti savo gyvybę, gali to pareikalauti iš kito tokio žmogaus, kaip antai profesionalaus karininko, karo teisės žinovo Jurgio Bobelio, arba katalikų vyskupo Vincento Brizgio, kuris teisinosi žydams, kad jei kunigai dabar bandytų viešai atsiliepti už žydus, patys galėtų būti lietuvių nulinčiuoti. Tikiu, dvi tokios aukos pačioje karo pradžioje būtų sudrausminusios visą lietuvių tautą, gal netgi nukreipusios istorijos linkmę ir išgelbėjusios tūkstančius Lietuvos žydų. Gaila.

K.Škirpos rankraščio kopijas radau Lietuvos pasiuntinio Londone, Broniaus Kazio Balučio archyve (LCVA f.648, a.2, b.581-582), ir pasiuntinybės Berne, Šveicarijoje pirmojo sekretoriaus Alberto Geručio archyve (VUB f.155-310). Šie rankraščiai atsirado Lietuvoje atgavus nepriklausomybę. Rankraščio dalys taip pat jau buvo žinomos Lietuvos saugumiečiui Boleslovui Baranauskui bei istorikei Aldonai Gaigalaitėi ir laikomos Lietuvos komunistų partijos archyve. Mokslų akademijos bibliotekoje yra pluoštas generolo Stasio Zinkevičiaus išsaugotų dokumentų kartu su K.Škirpos, 1942 m. gruodžio 1 d. Berlyne rašytu lydraščiu Ponui Profesoriumi J.Ambrazevičiui, buv. Ministro Pirmininko Pavaduotojui. (MAB_F29_1287_1_1.jpg)

Berlynas, 1942 m. gruodžio 1 d.

Jūs Mal.

Ponui Profesorui J. Ambrazevičiui
dov. Ministro Pirmininko PavažduotojuiA A U L S

Gerbiamasis Profesoriau,

Pereitais metais, kada likimas buvo sudvien užkrovęs sunki, nastą stovėti Lietuvos laik. Vyriausybės priešakyje: Tamstai Ievyneje, o man - izoliuotam užsienyje, neturėjau galimybės pasitarti su Tamsta ir kitais mano kolegomis Ministrų Tarybos nariais, informacijos apie tai, kaip buvo prie mūsų tautos sukilimo prieita ir tų pažymėtina mūsų politinėje veikloje etapų asmeniškai aptarti, nors tai ir buvo nepaprastai svarbu pačiam vyriausybės darbui.

Dabar tai visa jau sudaro praeitį, nors ir dar visai netolimą. Bet iš praeties semiamės patyrimo ateičiai, ypač semiasi iš jos sau dvasinį, jėgą tautos priaugančiosios kartos. Iš čia kyla pareiga praeties aktoriams savo nuveiktus darbus ir pergyvenimus laiku užfiksuoti, kol prisiminimai dar nėra išblukę, kad objektyvusis praeties tyrinetojas bei istorikas savo darbe, dėl stokos medžiagos nepraleistų, to ar nesuprastų klaidingai, kas gali būti svarbu tautos ateičiai ir bendram istorijos mokslui.

Situo sumetima ir tūredamas dabar šiek-tiek laiko, kol esame naujo iukariavimo padetyje, sumaniau nors apgalbomis padaryti apžvalgą, to, k. teko man nuveikti Berlyne bendro visiems mane lietuviams idealo siekiant.

Sis darbas, užvardytas "Pastangos gelbėti Lietuvą", man jau yra įpusėjas, bet kol jį baigsiau parašyti tai dar praeis kė laiko. Suprasdamas tai, kad Tamstai gali būti indonai kai k. patirt nebelaukiant mano darbo galio, progai pasitaikius, siunčiu Tamstai rinkinį dokumentų, nuorašų, išvaizdų, s-raše, kurie vėliau bus sudumeruoti ir sudarys mano rašomo darbo priedus.

Manau, kad neturiu Tamstai aiškinti, jog siunčiama čia medžiaga tuo tarpu dar negali būti niekur viešai skelbiama ar panaudojama bile kokiai propagandai.

Su kuop geriausiais linkėjimais

K. Škirpa šiuos dokumentus mini savo 1945 m. gegužės 30 d. rašytame laiške Balučiui ir kitiems pasiuntiniams. (LCVA f.648 a.2 b.480 l.1-17) Rankraščių istoriją nušvietė [1965 m. pasikalbėjime su Tėviškės Žiburiais](#), kada jisai savo žmonos pusseserės Vandos Neniškytės-Balsienės laidotuvėse papasakojo, kaip jinai Berlyne jam mašinėle surašė virš 1,000 puslapių.

Lietuvaitės pagalba ministeriui

PASIKALBEJIMAS SU BUVUSIU LIETUVOS PASIUNTINIU PLK. K. ŠKIRPA

“T2” redakcijoj lankėsi retas svečias — buvęs Lietuvos pasiuntinys ir laikinosios vyriausybės min. pirm. K. Škirpa, dabar gyvenąs Vašingtone.

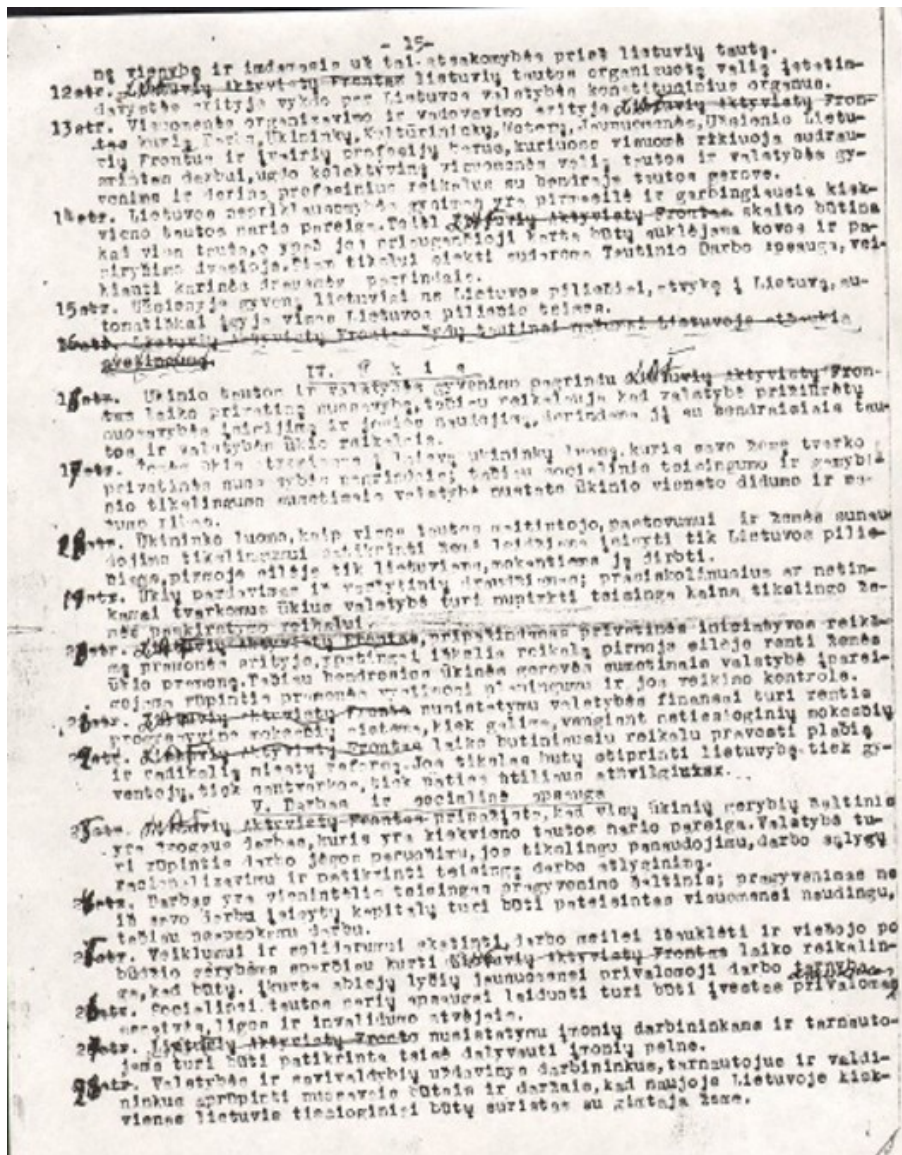
— Kas gi atvedė Jus į Torontą?

— Atvykau į savo žmonos pusseserės a.a. Vandos Neniškytės-Balsienės laidotuves. Ta proga pasakiau kalbą kapinėse ir noriu tą patį pasakyti plačiajai visuomenei, kad velionė turi didelių nuopelnų Lietuvos istorijai. Buvo taip. Kai aš buvau Berlyne Lietuvos pasiuntiniu, 1942 m. atvyko pas mane Vanda Neniškytė ir prašė mudu su žmona būti jos tėvais. Mat, visa jų šeima Lietuvoje sovietinės okupacijos buvo išardyta: tėvai išgabenti Sibiran, o jų 6 vaikai išsiskirstė kas sau. Vanda tuomet buvo jauna 19 m mergaitė, pilna energijos, skautų veikėja. Mės priėmėm ją kaip savo dukrą ir ją globojom. Ji dirbo Berlyne lietuvių draugijoj ir kartu talkino man kaip sekretorė. Jos dėka buvo mašinėle surašyti dokumentiniai mano atsiminimai, kurių susidarė virš 1000 psl. Buvo sudėta visa dokumentinė medžiaga, liečianti mano veiklą Berlyne, Vilniaus, Klaipėdos klausimus, sukilimo paruošimą Lietuvoje ir pan. Keletas kopijų tų atsiminimų buvo pasiūsta Lietuvos veikėjams ir diplomatinėms atstovybėms — min. J. Sauliui Šveicarijoj ir A. Gyliui Švedijoj. Siunta, dėl bombardavimo Vokietijoj, pasiekė tik min. Gvli Sockholme. Po karo aš tą siunta atgavau per Lietuvos pasiuntinybę Berne, kur buvo padaryti keli nuorašai. Taip buvo išgelbėta brangi Lietuvos istorijai medžiaga. Kad ji iš viso buvo surašyta, esu nepaprastai dėkingas velionei V. Balsienei. Be jos to nebūčiau galėjęs padaryti. Aš atvykau į jos laidotuves išreikšdamas jai dėkingumą bei pagarbą. Ta proga noriu pabrėžti, kad ir jaunimas Lietuvai daug gali padaryti.

— Ką ketinate darvti su minėta dokumentine medžiaga?

— Ją panaudosiu savo atsiminimams, kuriuos neseniai pradėjau rašyti. Dalį jų esu jau spausdines periodinėje lietuvių spaudoje. Esu sublanavęs tris dalis: I — iki nepriklausomos Lietuvos valstybės žlugimo 1940 m., II — pastangos atkurti Lietuvą (sukilimas), III — veikla po Damoklo kardu (Vokietijoj). Tu įvykiu liudininku buvo ir daugiau. Stengsiuos atkurti ir ju liudijimus.

Akivaizdu, jog K.Škirpa rėmėsi savo rankraščio kopija 1973 m. JAV skelbdamas savo dokumentinę apžvalgą Sukilimas Lietuvos suverenumui atstatyti. Tačiau, kaip istorikas Saulius Sužiedėlis jau 1991 m. pasikalbėjime su Akiračiais pastebėjo, dokumentų ištraukos neatitinka originalų, jo rastų Hoover institute, Edvardo Turausko archyve. Iš tiesų, Lietuvos nacionalinėje M.Mažvydo bibliotekoje, dar nesutvarkytame K.Škirpos archyve, yra juodraštis jo straipsnio, kurį Nepriklausomos Lietuvos redaktorius Jonas Kardelis jam gražino, 1951 m. paskelbus jo straipsnių rinkinį "Sukiliminės vyriausybės genezė". Jame išbrauktas LAF programos 16-tasis punktas "Lietuvių Aktyvistų Frontas žydų tautinei mažumai Lietuvoje atšaukia svetingumą." ir tolimesni punktai pernumeruoti. Matyt, pats K.Škirpa juodraštyje išbraukė, nes visuose kituose punktuose jo ranka Lietuvių Aktyvistų Frontas sutrumpintas LAF, o būtent šitame punkte liko nesutrumpintas.

Įsigilinus, tai nuostabi medžiaga mūsų laikų Šekspyriui, drįstančiam išgvildinti, kaip K.Škirpa skaudžiai nuklydo, nepaisant jo visų dorybių. Ar praeivis supras, ką turėtų reikšti "K.Škirpos alėja", klaidus jo dorybių kelias? Ar ilgai K.Škirpa garsins mūsų šalį, mūsų dorovės liūną?